

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

1) จากการพิจารณาค่า RCA ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกผักและผลไม้ในตลาดสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และจีน โดยที่ไม่มีมีความได้เปรียบในตลาดสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งในแต่ละตลาด ประเทศ อินเดียและฟิลิปปินส์มีความได้เปรียบมากกว่าไทยในตลาดสหรัฐฯ ประเทศคู่แข่งได้เปรียบน้อยกว่าไทยในตลาดสหภาพยุโรป ประเทศจีนมีความได้เปรียบมากกว่าไทยในตลาดญี่ปุ่น และประเทศเวียดนามมีความได้เปรียบมากกว่าไทยในตลาดจีน

2) ประเทศไทยมีส่วนแบ่งตลาดน้อยในตลาดสหรัฐฯ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ขณะที่มีส่วนแบ่งตลาดมากในตลาดจีน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งในแต่ละตลาด ประเทศจีนและอินเดียมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าไทยในตลาดสหรัฐฯ ประเทศจีนมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าไทยในตลาดสหภาพยุโรป ประเทศจีนและฟิลิปปินส์มีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าไทยในตลาดญี่ปุ่น และประเทศไทยมีส่วนแบ่งมากกว่าประเทศคู่แข่งในตลาดจีน

3) ในการพิจารณาค่า RCA ร่วมกับส่วนแบ่งตลาดนั้น ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในตลาดสหภาพยุโรปและญี่ปุ่น มีความสามารถในการแข่งขันมากและมีแนวโน้มจะครองตลาดได้มากขึ้นในตลาดจีน และความสามารถในการแข่งขันมีแนวโน้มจะลดลงในตลาดสหรัฐฯ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งในแต่ละตลาด ประเทศฟิลิปปินส์และอินเดียความสามารถในการแข่งขันมีแนวโน้มเช่นเดียวกับไทยแต่มีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าไทยในตลาดสหรัฐฯ ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมากกว่าประเทศคู่แข่งในตลาดสหภาพยุโรปและจีน ประเทศจีนและฟิลิปปินส์มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเช่นเดียวกับไทยแต่จีนมีส่วนแบ่งตลาดมากกว่าไทยและประเทศฟิลิปปินส์มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่าไทยในตลาดญี่ปุ่น

เมื่อเปรียบเทียบการขยายตัวของค่า RCA และส่วนแบ่งตลาดเฉลี่ย ก่อนและหลังมีโครงการครัวไทยสู่ครัวโลกของรัฐบาลไทย การขยายตัวหลังโครงการมากกว่าก่อนมีโครงการในตลาดสหรัฐฯ สหภาพยุโรป และจีน ส่วนในตลาดญี่ปุ่นการขยายตัวหลังมีโครงการน้อยกว่าก่อนมีโครงการ

4) มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีและอุปสรรคต่างๆ ของการส่งออกผักและผลไม้ของไทยในแต่ละตลาดมีดังนี้ มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกาได้แก่ มาตรการสุขอนามัยผ่านการใช้กฎหมาย Plant Quarantine ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ โรคพืชและแมลงศัตรูพืชในสินค้าเกษตรนำเข้า การใช้มาตรการนี้เช่นผักผลไม้ในบรรจุภัณฑ์ กระบวนการผลิตต้องเป็นไปตามระบบ HACCP มีหนังสือรับรองคุณภาพและมาตรฐานจากประเทศผู้ผลิต ส่วนอุปสรรคของการเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ได้แก่ ด้านราคาที่เข้าสู่ตลาดในระยะแรกนี้คาดว่าจะมีราคาจำหน่ายค่อนข้างสูงซึ่งผู้บริโภคอาจจะไม่เสียเงินจำนวนมากเพื่อบริโภคสิ่งที่ตนเองไม่รู้จัก ด้านการควบคุมคุณภาพของสินค้า และด้านการวางแผนในระยะยาวเพื่อป้องกันการสูญเสียตลาด

มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของสหภาพยุโรป คือมาตรการสุขอนามัยผ่านการใช้ EU White Paper on Food Safety และการออกไปรับรองสุขอนามัยพืชและสัตว์ อุปสรรค เช่น การขยายสมาชิกจาก 15 เป็น 25 ประเทศ อาจส่งผลกระทบต่อสินค้าไทยที่เคยส่งออกไปยังสมาชิกใหม่ของ EU ทำให้ต้องเผชิญกับมาตรฐานการนำเข้าที่สูงขึ้น และ EU อาจใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดกับผู้ส่งออกข้าวโพดหวานบรรจุกระป๋องของไทย

มาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของญี่ปุ่น คือมาตรฐานความปลอดภัย กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีดังนี้ 1) Plant Quarantine Law / Food Sanitation Law 2) Domestic Animal Infections Disease Control Law มาตรการสุขอนามัย ต้องมีการตรวจสอบตาม Food Protection Law และ มาตรการควบคุมการนำเข้าผลไม้สดบางชนิดต้องมีการควบคุมการนำเข้า และกำหนดโควตานำเข้า อุปสรรคคือการเปลี่ยนแปลงระบบการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในสินค้าอาหารของรัฐบาลญี่ปุ่นอาจ ส่งผลกระทบต่อสินค้าอาหาร ผัก ผลไม้สดซึ่งต้องเข้มงวดเรื่องสารตกค้างมากขึ้น

กฎระเบียบการนำเข้าสินค้าของจีนได้แก่ ผู้นำเข้าจีนที่นำเข้าผลไม้ไทยจะต้องจดทะเบียนเป็นผู้นำเข้า-ส่งออก และต้องมีใบอนุญาตการนำเข้าผลไม้ ก่อนที่ผู้นำเข้าจีนจะลงนามในสัญญาหรือข้อตกลงการซื้อขายกับผู้ส่งออกไทย ต้องกรอก แบบฟอร์มการขอใบรับรองการนำเข้า (Import Permit) ผู้ส่งออกไทยจะต้องเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องให้กับผู้นำเข้าจีนเพื่อใช้เป็นเอกสารในการดำเนินการด้านพิธีการนำเข้าผลไม้ของจีน และ สารตกค้าง Sulfur Dioxide (SO₂) ในลำไยไทยต้องไม่เกิน 50 ppm อุปสรรคเช่น อัตรากาสิโนเซียน-จีนจะลงเหลือ 0 ในหลายรายการ ซึ่งจะทำให้สินค้าไทยที่จะเข้าไปในจีนต้องแข่งกับเวียดนาม มาเลเซีย

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการพิจารณาค่า RCA ร่วมกับส่วนแบ่งตลาด ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในตลาดสหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการที่จะส่งเสริมการส่งออกให้เพิ่มขึ้นในตลาดสหภาพยุโรปมีอุปสรรค คือการขยายสมาชิกจาก 15 เป็น 25 ประเทศ มีผลกระทบต่อสินค้าไทยที่เคยส่งออกไปยังสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป ต้องเผชิญกับมาตรฐานการนำเข้าที่สูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์ของสหภาพยุโรป ดังนั้นจึงควรมีความเข้มงวดกับมาตรฐานนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิม ส่วนในตลาดญี่ปุ่นนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในสินค้าอาหาร โดยจะเปลี่ยนจากระบบเดิม Negative List ที่กำหนดรายชื่อและปริมาณของสารเคมีตกค้างต้องห้ามในอาหาร มาเป็นระบบใหม่ Positive List ที่กำหนดรายชื่อสารเคมีที่ตกค้างในอาหารได้ในปริมาณที่กำหนด ภายใต้การตรวจสอบระบบใหม่รัฐบาลญี่ปุ่นจะดำเนินการสั่งระงับการนำเข้าหากตรวจพบสารตกค้างเกินกว่าปริมาณที่กำหนดไว้ใน Positive List และหากตรวจพบว่ามีสารตกค้างชนิดอื่นนอกเหนือจากรายชื่อใน Positive List ที่มีปริมาณเกิน 0.01 มิลลิกรัม จากการสุ่มตรวจอาหารตัวอย่างจำนวน 1 กิโลกรัม ดังนั้นจึงต้องมีความใส่ใจและเข้มงวดในเรื่องของสารตกค้างตั้งแต่แหล่งผลิต ตลอดจนการเก็บรักษา เพื่อไม่ให้กลายเป็นอุปสรรคต่อการขยายการส่งออกต่อไปได้

2) ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมากกว่าประเทศคู่แข่งในตลาดจีน ซึ่งเป็นประเทศที่ไทยมีการทำ FTA ด้วย แต่เมื่อศึกษาข้อมูลด้านอื่นๆ กลับพบว่าประเทศไทยประสบปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ผักและผลไม้ของไทยมีราคาตกทำให้เกษตรกรของไทยขาดทุนมากขึ้น ดังนั้นในการตัดสินใจที่จะทำ FTA กับประเทศต่าง ๆ ในอนาคตควรพิจารณาให้สอดคล้องกับนโยบายอื่นที่ได้กำหนดไว้ด้วย

3) โครงการครัวไทยสู่ครัวโลก ซึ่งเป็น หนึ่งในยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ พบว่าการขยายตัวการส่งออกผักและผลไม้ของไทยในบางตลาดยังน้อยกว่าก่อนมีโครงการ และบางตลาดหลังมีโครงการยังขยายตัวมากกว่าเพียงเล็กน้อย ดังนั้นจึงควรหาทางสนับสนุนการส่งออกมากขึ้น โดยควรคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าด้วย การควบคุมให้ได้มาตรฐาน GMP HACCP นั้นก็ควรทำให้ได้มาตรฐานอย่างแท้จริงและมีความซื่อสัตย์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประเทศผู้นำเข้า จากการศึกษพบว่ายังมีปัญหาที่ผู้ส่งออกบางรายมีการปลอมปนสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานตามที่ได้ตกลงไว้ ส่งผลให้ประเทศผู้นำเข้ามีการกักกันหรือปฏิเสธการนำเข้าสินค้าจากไทย ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้ประเทศเสื่อมเสียชื่อเสียงและไม่มีความไว้วางใจในสินค้าไทย ดังนั้นจึงควรมีความเข้มงวดในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

4) การส่งออกสินค้าผลผลิตทางการเกษตรและอาหาร ปัญหาสำคัญได้แก่ ความเสียหายในขั้นตอนการขนส่งและการจำหน่าย มาจากการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมทำให้สินค้าขาดความสด มีเชื้อราและเน่าเสียได้ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีบรรจุภัณฑ์เรียกว่า บรรจุภัณฑ์แอ็กทีฟ (Active Packaging) ซึ่งเป็นลักษณะที่ห่อหุ้มเพื่อป้องกันความเสียหายระหว่างการขนส่งและจำหน่ายสินค้า รวมทั้งยืดอายุและรักษาคุณภาพความสดใหม่ของผลผลิตและอาหารให้คงอยู่ได้นาน ดังนั้นหากมีการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งออกสินค้าประเภทผลผลิตทางการเกษตรมากยิ่งขึ้น

5) ประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทยประเทศหนึ่งที่น่าจับตามองคือเวียดนาม ซึ่งมีการส่งออกที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากมูลค่าการส่งออกผักและผลไม้ไปยังตลาดจีนในปี พ.ศ. 2539 มีมูลค่าเพียง 5.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีเวียดนามสามารถเพิ่มปริมาณการส่งออกได้มากกว่า 110.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งมากกว่าประเทศคู่แข่งอื่นของไทยในตลาดนี้ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียซึ่งก่อนหน้านี้ทั้งสองประเทศเคยมีมูลค่าการส่งออกมากกว่ามาตลอด ในขณะที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกที่ยังมากกว่าคือ มีมูลค่าประมาณ 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่เมื่อพิจารณาจากความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบแล้วประเทศเวียดนามมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกผักและผลไม้มากกว่าไทย ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจกับคู่แข่งอย่างเวียดนามมากขึ้นและหาทางพัฒนาในสินค้าไทย เพื่อไม่ให้ประเทศซึ่งเป็ตลาดส่งออกสำคัญของไทยเลือกที่จะนำเข้าสินค้าจากประเทศเวียดนามก่อนที่จะพิจารณาประเทศไทย และเนื่องจากประเทศเวียดนามเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน ฉะนั้นหากมีการทำความตกลงในส่วนของสินค้าส่งออกของแต่ละประเทศได้ก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทยมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันสินค้าส่งออกระหว่างประเทศโดยใช้ข้อมูลด้านต้นทุนและประสิทธิภาพการผลิตทำได้ยาก ดังนั้น การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าระหว่างประเทศ มักนิยมใช้ดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage Index) แต่การใช้ RCA มีข้อจำกัด คือ เป็นดัชนีที่แสดงถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบทางการผลิตตามความเชี่ยวชาญที่อาศัยเฉพาะข้อมูลการนำเข้า จึงไม่ได้เชื่อมโยงให้ทราบถึงระบบหรือกระบวนการผลิตของสินค้านั้นได้ และกรณีที่มีการกีดกันทางการค้า RCA ไม่สามารถแสดงถึงผลทางการกีดกันออกมาได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษาจึงต้องศึกษาในเรื่องอื่นๆ เช่น อุปสรรคทางการค้าต่างๆ เพิ่มเติมอีกด้วย

2) ในการศึกษาการส่งออกผักและผลไม้ซึ่งมีการแบ่งตามพืชผักผลไม้ในระดับ 2 digit นั้นไม่สามารถบอกได้ถึงขั้นว่าเป็นสินค้าอะไรบ้างโดยละเอียด อีกทั้งผักและผลไม้ยังสามารถแบ่งออกได้เช่น เขตหนาว (temperate fruit or vegetable) เขตร้อน (tropical fruit or vegetable) ในตลาดที่ประเทศไทยส่งออกก็ยังไม่ได้มีการแยกเก็บสถิติว่าเป็นผัก ผลไม้แบบใด ทำให้การศึกษาค้นคว้านี้ต้องมีการกำหนดขอบเขตประเทศคู่แข่งเป็นประเทศในเอเชียซึ่งมีภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชในลักษณะที่ใกล้เคียงกันเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น และเนื่องจากการศึกษาถึงระดับมากกว่า 2 digit ข้อมูลที่เป็นสถิติของต่างประเทศนั้นหาได้ยากมาก อีกทั้งแต่ละตลาดยังแบ่งหมวดหมู่ในแต่ละสินค้าต่างกัน เช่น บางประเทศแบ่งตามรหัสฮาร์โมนไนซ์ บางประเทศแบ่งตามรหัส ISIC ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมารวมกันได้ จึงต้องทำการศึกษาเพียงระดับ 2 digit ซึ่งสามารถทำได้สะดวกกว่า ดังนั้นหากเป็นไปได้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรจะทำการศึกษาในระดับ digit ที่สูงกวานี้ เพื่อให้สามารถทราบได้อย่างแน่ชัดว่าประเทศที่เป็นคู่แข่งจริงๆ นั้นมีประเทศใดบ้าง

3) ส่วนแบ่งการตลาดเกิดขึ้นจากความสามารถในการขายสินค้าหนึ่งๆ ในตลาดแห่งหนึ่ง ส่วนหนึ่งของการได้มาซึ่งส่วนแบ่งตลาดหลายๆ คือ ความได้เปรียบจากการมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ซึ่งกล่าวได้ว่าความได้เปรียบในลักษณะเช่นนี้เป็นความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ (absolute advantage) ดังนั้นส่วนแบ่งการตลาดจึงสะท้อนความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ไม่ใช่ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ จึงต้องมีการศึกษาร่วมกับดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage Index) หรือความสามารถในการแข่งขันอื่นๆ เพื่อให้ได้การวิเคราะห์ความสามารถในการส่งออกได้อย่างแท้จริง และส่วนแบ่งตลาดจะถือว่ามากหรือน้อยเท่าใดนั้นเป็นค่าที่ค่อนข้างขึ้นอยู่กับการศึกษา ดังนั้นการตีความจึงควรเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ ด้วย